

և նոյն իսկ Սահմանափակ փաշային ստիպելով է: Հիմա կը մնան միայն Հերթէկի ապստամբները և կարելի է որ մինչեւ հիմա անոնք ալ կայսերական կրթեալ զօրքերէն յաղթուած և ցրուած ըլլան: Ասով բարձրադաստիւ Վոյեյ փաշայն այն ապստամբութիւնը մարած, և մեծազօր տէրութիւն բարեկարգ կառավարութիւնը հաստատուն հիման վրայ ամրացուցած կ'ըլլայ:

Հիւսիսը առատութեամբ գալով Ղանաւուտ լոսի լեռնային երկիրներուն ծամբաները գոյեցին: Սէկ ծանապարհորդ մը, որուն հետ բաւական ստակ ալ կար, և Վախալայէն Սանսաղըր կ'երթար, ձիւներուն տակը մնայեր կորսուեր է:

Սանսաղըրէն Սէլանիք գալով ծամբան շատ գեշ և վտանգաւոր է. ուստի շատ ատենէ ՚ի վեր բարձրադաստիւ Վոյեյ փաշային գիտաւորութիւնը այն է որ այս ծամբաներուն պէտք եղած նորոգութիւնները ընելով աղէկցնէ. ուստի ասանկ բաներէ հասկըցող ծարարարութեաներէն Հէրիֆ պէյ աւանան մէկը խրկած էր յիշեալ սպարապետը որ աղէկ մը քննէ. հասկընայ. և հարկաւոր դատած տեղեկութիւնները գրի առնելով իրեն ներկայացնէ: Իսկ առ այժմ ձմեռը վրայ գալուն համար այս օգտակար գործոյն ձեռք զարնելու մնացած է:

Սանսաղըրի քաղաքական կառավարիչ և մօտ օրերս մեռնող Հասան փաշային ընտանիքը կ'ուտանդնուպօլիս գալու վրայ գեկտեմբեր 4ին Սէլանիք հասան: Այն Հասան փաշայէն առաջ Սանսաղըրի կառավարիչ գտնուող Հաֆըզ փաշայն ալ որ բրած անիրաւութիւններուն և զրկանքներուն համար ամբաստանուելով պաշտօնէն ձգուած էր, այն ալ միտք ունի կոստանդնուպօլիս գալու որ նորէն Սանսաղըրի կառավարիչ ըլլալուն ճարք գտնէ. բայց այն տեղացիք մեծազօր տէրութեան բարեխնամ և արգարտաբար կառավարութեանը վրաստան են. և կը յուսան որ ասոր աշխատութիւնը պարագայ կ'ելլէ:

Երբեմն Սուլթանի կառավարիչ Վրիֆ փաշայն և իրենց զինքնակալին կառավարիչ (միւստի) Սուսաղաֆա պէկը ամբաստանութեան տակ ինկան. որպէս թէ մեծազօր տէրութեան և արգարութեան կարգադրած կանոններուն հակառակ կը վարուին եղեր: Սէհափա ինքնակալին կողմէն բարձրահարման հրապարակով մը մայրաքաղաքէն յատուկ քննիչ մը գնաց, որ այս երկու պաշտօնատարներուն դէմ դատախազութիւն ընողները Սանսաղըր քաղաքի կառավարութեան ժողովոյն առաջը կանչուին. և պէտք եղած կերպով դատաստանին տեսնուի: Ինչպէս որ արգարութիւնը կը պահանջէ:

Եւ թէպէտ վերջիշեալ փաշային համար պատմուած և հոգեւորած էր, որպէս թէ անիրաւ տեղը ստակ առեր իր վրան անցուցեր է, բայց դատախազները դատարանին չի կրցան առաջ տանիլ, և տակաւին բանին ետեւիւնը շտուգեցաւ. միայն Վրիֆ փաշային քործը ստուգելու վերջիշեալ Սուսաղաֆա պէկին, և նոյն փաշային գանձապետին Սահմանափակ փաշային համար ստուգուեցաւ որ այսչափ ստակ իրենց ձեռքը անցուցեր են. ուստի ժողովը վճռեց որ այն յայտնուած ստակը ասոնց ձեռքէն առնուի և իւրաքանչիւր տիրոջ տրուի. և տէրութեան եկամուտներէն ասոնց վրայ անցած ստակը ալ առնուի և երկրին եկամտից անտուկը յանձնուի. և Սահմանափակ փաշային Վրալըս, և Սուսաղաֆա պէկը Սահմանափակ փաշային արքայ խրկուին առանց որոշեալ պայմանաւորում կորուելու:

Յիշեալ Վրիֆ փաշային համար ալ վճռուեցաւ որ կոստանդնուպօլիս բերուի, և պէտք եղած քննութիւնը ըլլայ:

Սեւաղըր տէրութեան խորհրդարանը այս որոշումները վեհափառ ինքնակալին իմացոյց. որ հաշտութեամբ ընդունելով հաստատեց և հրաման ըրաւ որ ՚ի գործ գրուի:

Երգուրումի կուսակալութեան Պայէզետ գաւառին կցորդ Համաւըր վիճակին կառավարիչ Վահաւաղայն և անոր ընկեր Սիւլէյման աղայն վեհափառ ինքնակալին կամայը և մեծազօր տէրութեան կարգադրութեանցը դէմ գիւղացիներէն ստակ և ձի և ոչխար և ուրիշ բաներ առնելու յանդգներ են: Ասոնց այս պարտաւելը յանդգնութիւնը իրենց գտնուած տեղը կառավարութեան ժողովով քննուեր և ստուգուեր էր դատաստանական ծամբով: Եւ արգարութեան կանոնը և օրէնքը անանկ կը պահանջէ որ ասոր պէս զրկանք և հարստահարութիւն ընող մարդիկ արքայով այն երկրէն դուրս հանուին: Աստի ասոնց առաջ ինչքեւ ըր իրաւարելապէս իրենց տէրերուն ետ տալ տրուին: Սիւլէյն տէրութեան անուամբ առած ոչխարներուն և զաւններուն համար ստուգուելով որ

առաջկող ՚ի վեր սովորական եղած մէկ տուրք մըն է, ասոնք ծախուել և գինը գաւառին եկամտից անտուկը տալ վճռեցին. և թէ որ ասոնց մէջն ալ սովորականէն աւելի առնուած կայ նե՛ այն աւելին ալ իւր տիրոջ տալով այն յանցաւոր գտնելով և անձինքը իրենց կեանք առանց որոշեալ պայմանաւորում աքսոր խրկելին պատշաճ տեսնուեցաւ: Սեւաղըր տէրութեան բարձրագոյն խորհրդարանը այս որոշումը վեհափառ ինքնակալին առաջարկելով վեհափառ ինքնակալն ալ բարձրահարման հրապարակաւ վճռեց գործադրութիւնը պատուիրեց:

Թերթիս գաւառի կցորդ Վեօքէլի վիճակին կառավարիչ Տերօվէ աղայն բնակիչներուն վրայ առանձին տուրք ձգելով ժողովրդէ իրեն համար, նոյն բնակչաց տարուէ տարի տէրութեան տալու համար յատկացած տուրքէն դատ: Սեւաղըր տէրութեան բարձրագոյն խորհրդարանը ասիկայ իմանալով քննելով ու ստուգելով պատշաճ դատեց որ այն աւելորդութեամբ ժողոված տուրքը ետ տայ. և ինքը Տերօվէ աղայն ալ նոյն գաւառին մէջ մէկ յարմար տեղ մը արքայ խրկուի: Այս որոշումը վեհափառ ինքնակալին առաջարկուեցաւ. որ ՚ի գործ գրուիլ հրամայեց:

Սեւաղըր տէրութեան հպատակ վաճառականի նաւ մը Սէլանիքի մօտերը լէֆթէնէնտը ըստ իրենց առաջը ծովէն ընկղմուի էր: Սուսաղ տէրութեան հպատակ վաճառականի նաւ մըն ալ, և մէկ ուրիշ նաւ մըն ալ, որ յուսնաց տէրութեան հպատակ վաճառականի նաւ է եղեր, նոյնմէր 22 ին հոկտեմբեր տեսնուեցին և ծովուն ալեկոծութեան չի կրնարով աղէկ մը ծամբանին ուղղել: Երբ ըստած տեղը յամաքը զարկեր են. և միայն երկու նաւաստի լողալով յամաքը ելելու և աղաւտելու կարողացեր են:

Իզմիրէն կը գրեն. « Զորքը շարժի իրիկուն (20 գեկտեմբեր) ». կէս գիշերին մօտ պաճախանէ կրակ պատահեցաւ. և ութ զէպիսնէ արքեւցաւ. և 500 հարար զուռուշի ջոփ վնաս տուաւ տէրերուն. մեծ կրակ էր. բայց բարեբաղդաբար առաջը առին:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՐՁԱՒԱ: Փռնաւա և Սպանիա իրարու սահմանակից ըլլալով իրենեան լեռներուն կողմէն այս սահմանակցութիւնը խառնարար մարդոց ալ նպաստաւոր էր. Սպանիա խառնարութիւն հանողներուն գլուխը նեղէ ինար նե՛ Փռնաւա կը փախչեն. և նմանապէս Փռնաւայի խառնարաններն ալ Սպանիա կը փախչեն. որ երկու տէրութեանց երկրն ալ խառնութիւնը երկար քշելու պատճառ կ'ըլլար: Երկու երկիրը մէկէն քիչ մը երկարակէտ տեն խաղաղեցնելու յարմար միջոց մը դատուեցաւ երկու կողմէն ալ, որ իրարու երկրէն փախըտական եկածները իրարու երկիր ետ դարձնեն. որ յանցանքներուն համեմատ արժանաւոր պատիժին առնեն: Երբ վրայը եղած վճիռը միայն Փռնաւայի աղալայն օրէնսդիր ժողովքին հաւանութեանը և հաստատութեանը կը նայի. և այն ալ ըլլալը անհրաժեշտ է. որովհետեւ ասանկ օրէնք մը և պայման մը Սպանիայի հետ ունենալը Փռնաւայի կառավարութեանը շատ հարկաւոր է:

Փռնաւայի օրէնսդիր անուանով ծանցուած չափազանց աղաւտեցնելով չէ թէ միայն Փռնաւային, այլ և Սպանիային և Վալիսիային ալ փախչելով Օւլիսիայի և ուրիշ քանի մը երկիրներ իրենց ապաւինութեան տեղը ընին. և հոն կը բնակէին: Այս օրերս լուսաւորութիւնը կը պատմեն որ Օւլիսիայի և ուրիշ կառավարութիւններն ալ ասանկ մարդիկ իրենց իշխանութեան սահմաններէն դուրս ելելու պիտի ստիպեն:

Փռնաւայի երեւելի և յարգի մարդոց բարբաղէ և գովելը ըլլալը գիտցողներուն յայտնի է, և կատարած չի վերջներ ալ նե՛ ստորին կարգի մարդոց և աղքատներուն բարբաղում է. անանկ որ քաղաքական օրէնքին տուած աղաւտութիւնը չարաչար գործածելով ընտանեկան կենաց հիմն ու արմատը եղած ամուսնութեան օրէնքը չարաչար գործ կ'անեն. իրենց ամուսնի ժամանակ մը անցնելէն ետքը արարելու ամուսնի յաճախ կը տեսնուի. որ անկէց ետքը կամ մէկ ուրիշ կ'առնեն ժամանակէ մը ետքը նորէն ծամբելու համար կամ զեղծ վարք մը կը վարեն: Յայտնի է որ այսպէս վարմունքի մը կրօնքը հրաման չի տար. և պարկեշտութեան և աղէկ բարոյականի ալ դէմ է:

Աստի այս անկարգութեան առաջը առնելու համար Փռնաւայի օրէնսդիր աղալայն ժողովքին մէջ խորհուրդներ և կարգադրութիւններ կ'առաջարկուին. որպէս զի մէկը կարգուիլ ուղէ նե՛ անոր կարգութեան հրաման տրուելէն առաջ աղէկ քննութեամբ անոր կենաց և ապրուստին վիճակը հասկըցուի թէ արգեօք կարգութեան ետքը իր ստործանին համեմատ չափաւորութեամբ կըրնայ մի ապրիլ, և այս ստուգելէն ետքը հրաման տրուի: Եւ ասկէց զատ՝ ասանկներուն ամուսնաւորութեան պայմաններուն ալ նայուի որ աղաւտ բարոյականի կանոններու համաձայն ըլլայ: Այս կերպով Փռնաւայի օրէնսդիր ժողովքը աղալայն հասարակութեան աղքատ մասին, որ մեծագոյն մասն է, բարբաղ չի տրուել եղանակներ կը խորհի. և կը յուսանք և կը բաղձնենք որ խորհածը յաջողի:

Փռնաւայի մէջ սեւամորթ գերեւորներ ծախելու հասարակապետական կառավարութիւնը հաստատուած ատենէն արգելուեցաւ. և կանոն դրուեցաւ որ ամէն գերի ունեցող մարդ մինչեւ երեք տարի քովը գտնուած գերիներուն մէկ ճարը նայի. անկէց ետքը ով որ գերի կ'առնէ կամ կը ծախէ կամ կը բանեցնէ նե՛ Փռնաւայի կառավարութիւնը այն մարդը իրեն իրեն հպատակ պիտի չի ծանցայ: Հիմա այս որոշեալ ժամանակը վերջանալու մօտ է. բայց այլ և այլ տէրութեանց իշխանութեան տակը գտնուած երկիրները այս դիսպոսիցիոն էփ աղէկ Փռնաւայի կառավարութեան հպատակ մարդիկ կան որ ձեռքերին շատ գերի ունեն. ուստի այս օրերս Փռնաւայի կառավարութիւնը մէկ նոր պատուէր հանեց և ամէն տեղ հրապարակեց որ, ով որ մինչեւ այն ատենը ձեռքը գտնուած գերին ազատ չընէ չի ծամբէ նե՛ Փռնաւայի կառավարութիւնը անկիւն պիտի չի ծանցայ:

Փռնաւայի կառավարութիւնը փախտականները ետ խրկելու համար Սպանիայի հետ ինչ գաղտնիք ըրաւ նե՛ անանկ գաղտնիք մըն ալ Սպանիայի թագաւորութեան հետ ըրաւ. որով Փռնաւային Սպանիա կամ Սպանիային Փռնաւայ մէկ յանցանքով մը փախող ըլլայ նե՛ ամէն մէկը որ երկրէն փախած է նե՛ վերստին հոն պիտի ծամբուի:

ԱՆԳՂԱՒԱ: Երգուրս կարգադրութեան ծանցութեան օր Վալիսիայի անուն հրեայ մը ինկիլիզի տէրութեան հպատակ, Վեօքէլի կենար. և իսկ մը ստա. հակ երիտասարդներ ասոր տունը կոխելով թուղթերը և ստակները յափշտակեցին պատու տեցին. և կորսնցուցին նե՛ Վալիսիայի ինկիլիզի տէրութեանը իր վրանները ստանալու համար մէջ ձգելով բանը յուսնաց տէրութեան որքան սուղը նշուաւ: Երբ Վալիսիայի վրայ վճարելէն ետքը անոր եղած անարգութեանը համար ներում ալ ուղղեցին հրապարակաւ. ինչպէս որ ինկիլիզի գետ պանը պահանջած էր որ ընեն:

Այս բաները ըլլալէն ետքը Վալիսիայի ինկիլիզի տէրութեան գարձաւ. և հոն որպէս թէ պատճառ բանելով որ քանի մը օրագիրներու մէջ գրուած է եղեր թէ ինքը այն գիտուածը որ իր տունը կոխեցին, իրեն շահու գուռ մը բռնելով, այն չփութին մէկ կորսնցուցածէն աւելի ստակ ուղղեր և առեր է յուսնաց տէրութեան գանձէն սուղ եղաւ, յիշել օրագիրներուն տեսուչները դատաստանի կանչեց. իմ պատու այս դպեր են, պատուս կ'աղղեմ ըսելով: Երբ այս դատախազութեան երբ ինչ ըլլալը իմացուած. բայց ինչ որ կ'ըլլայ նե՛ ըլլայ, այս դատաստանի երկը կ'երեւի թէ օրագիրներուն դրամէն ելելը կը դպի Վալիսիայի պատուին:

ԱՆՍԻՐԱՒԱ: Կառավարութիւնը զօրաց սիրող շահելու համար կամք ըրաւ որ զինուորներուն ամսական ուժիկը թուղթ չի տայ (ինչպէս որ ուրիշ անգամ կ'ընէր). այլ ստակ տայ. և պէտք եղածին չափ ստակ ալ վաճառականներէն ձարեց, գլուխ տալով: Օրինակները շատ ըլլալուն համար այս գիւն այն գիւն խիստ շատ ստակ ժողովուեցաւ. ուրով թէ վաճառականներուն և թէ արուեստագործներուն ձեռքը քիչ ստակ մնաց. և թուղթը 100 ին մինչեւ 40 պատկաւ աւելուելու աստիճանները ինչու և կայսերական կառավարութիւնը ասիկայ իմանալով, և հասկընալով թէ հասարակութիւնը այս երեւոյն որքան վնաս կը կրէ և նեղուի կը բաղձնէ. և փախտականներուն յայտարարութիւն մը հանեց. որով կ'արգիլէ ամենուն որ չըլլայ թէ դրամի առուտուր ընեն:

Վալիսիայի տէրութեան երկիրները ստակը

խիստ քիչ ընթացիկ հարկ եղաւ բոլոր ֆաբրիկաներէն եղածին չափ ստակ ժողովել. ուստի իրենց իմաց տրուեցաւ որ ամէն մէկը բաժնին ինկածին չափ ստակ տալու պարտաստութիւն ընէ. բայց ֆաբրիկայի չուղեցին որ իրենց ձեռքը եղած պատրաստական գրամը տան:

Այս բանիս լծմարտիս նահանգին կուսակալ փոխարքայ Ռատեցքի մարեշալը իմացաւ. և խոստացաւ որ լծմարտիս ֆաբրիկան մինչեւ 200 ֆէլժն ընեալ ժողովէ և խրկէ մայրաքաղաքը. ամիսը հինգական միլիոն ընեալ ժողովելով, և որովհետեւ այս միջոցիս գրամաթուղթը 100 ին 32 պակաս կ'ընէ, ուստի այս խոստմունքը ըրած ատենը յիշեալ մարեշալը այն ալ իմացուց, որ իրեն խոստացած 100 միլիոն պարտաստական գրամին տեղը իրեն 132 միլիոն գրամաթուղթ խրկուի. որպէս զի ստակ տը վաղնեքը փաս կրկնէ երկու չուանեալով յօժարու թեամբ տան ուղղւածը:

ՖԻԼԵՄԵՆԿ: Առաջիկայ ի վեր յիշեմնիկ տեւութեան ատենները և խորհրդարանները թէ պէտ յիշեմնիկ լեզու գործ կ'ածուէր, բայց ուրիշ լեզուներէ առնուած բառերով և զուգուածքներով խոսն էր: Ստեբա յիշեմնիկ թագաւորը կառավարութեան ատենները և խորհրդարանները պատուէր խրկեր է որ ասկէց ետքը յիշեմնիկ լեզուն յստակ խօսուի այն տեղերը. օտար լեզուներէ բառ չառնուի:

ՀՈՒՍ: Հոռմայի տեւութեան երկիրը 20.000 աւազիրայի զօրք ընթացիկ ատենց ծախքը Հոռմայա կառավարութեան գանձէն պիտի ըլլայ: Բայց Հոռմայա կառավարութիւնը (Հոգրիայի կառավարութեան իմացուց այս մօտեցաւ որ՝ այնքան զօրքէ բաղդուցեալ բանակ մը պահելու կարողութիւն չունի. և թէ որ 20.000 զօրքը պահեցընելով 12 հազար հօգի ինչեցընէ նէ՝ այնքանին ծախքը տալու կարող պիտի ըլլայ:

Հոռմայա կառավարութեան երկիրները ֆրանսիացի զօրք ալ կան. բայց ասոնց ապրուստը Հոռմայն չէ, իրենց տեւութեանը կողմէն է. ուստի կ'ըստի որ, թէ որ Հոռմայա կառավարութիւնը (Հոգրիայի կառավարութեան կառավարութեան խօսք հասկըցընելու կարող չըլլայ նէ՝ ֆրանսիացի միջնորդութեանը վրայ քաջայայտ է. խեղքը կը կտրէ որ՝ ֆրանսիացի կրնայ զինքը օրինակ ցուցընել (Հոգրիայն հաճեցընել որ ինչ և իցէ եղանակաւ) (Հոգրիայի զօրաց պահպանութեան համար Հոռմայի գանձուն ըրած ծախքը պահպանեցընէ, որ հոռմայ յեցուց ալ նեղութիւն չըլլայ:

ԶՈՒՅՑՅԵՐ: Վանի որ Լեւոնայի կառավարութիւնները յեղափոխականներու դէմ զօրացան, և անոնց ժողովաները ցրուելով գլուխ եղանները բանտարկութեամբ և աքսորով պատժելու կարող եղան, յեղափոխականները սկզբան այս գիտ այն գին փախչել. ոմանք (Վերիկա, ուրիշները ինկիւթեռա կամ Սառնիկա, կամ ուրիշ անանկ երկիրներ) որ ասոնց ինչ մարդիկ և ինչ փասակար գրութեան տէր և պաշտպան ըլլալին չէր գիտցընէր: Օւլիցցերի ընդհանուր ժողովոյն գահերէն յը Պ. Ղէմն Սոյլ ասոնց գրութեանը պաշտպան ըլլալով, և այն երկիրը չափազանց ազատութեան մէկ երկիր մը ըլլալուն համար յեղափոխականներուն շատերը հոն փախան, մանաւանդ Իգալիայէն և Վերմանիայէն. ինկիւթեռա փախչողներն ալ ժամանակ մը անցնելէն ետքը հոն եկան, որով Օւլիցցերի յեղափոխական ազմուկներու և խլաւմունքներու կեդրոն մը եղաւ. որ իրենց գրուածները չընկալայ երկիրները տարածելով, և մասնաւորապէս (Հոգրիայի կան Իգալիա և Վրանսա, անկիրթ հասարակութեան մէջ ապստամբութեան ու գին կենդանի կը պահէին: Շրջակայ և հեռաւոր տեւութիւնները ասիկայ գիտէին. և ատեն ատեն Օւլիցցերի կառավարութեան կը խնդրէին որ ասանկները զսպէ. բայց Օւլիցցերի կառավարութիւնը հոգ չէր ընէր. և ուրիշ տեւութիւններն ալ իրենց մէջ եղած վէճերուն և խռովութիւններուն զբաղած ըլլալով յայտարարական գրութիւններէ և բողոքներէ զատ բան մը չէր կրնար ընէր:

Ըսոնց վէճերուն ամենէն ծանրը, Բրուսիայի և Լեւոնայի իրարու դէմ ունեցած գոտութիւնը (Ոմուցի խօսակցութեամբը լրմնալով հիմա կը շան Օւլիցցերի խօսք հասկըցընելու համար գրութեան և բողոքէն զատ ուրիշ եղանակ բանե-

ցընել. մանաւանդ որ՝ Օւլիցցերի Նեշադէլ գաւառը որ ատեն մը Բրուսիայի թագաւորին կառավարէն էր. և 1847 էն ի վեր Հեղեմեան գաւառակցութիւնը իր անմիջական իշխանութեան տակ կը առաւ, Բրուսիային պատճառ մը կուտայ քիչ մը իր զօրութիւնը ասոնց ցուցընելու:

Վ ինչնայի Խոսիէն անուն Խոսիական օրագիրը գեկտեմբեր 14 թերթին մէջ այս բանիս վրայ կ'ըսէ. « Վ ինչնայի մէջ քանի մը կառավարութեան ետէք աղէկ տեղեկութիւն ունեցող մարդիկ կ'ըսեն որ, Լեւոնայի մեծ տեւութիւնները միաբանած և պարտաստած են որ՝ առիթ մը գտանուեն պէս որոշող ընթացք մը բռնեն Օւլիցցերի դէմ. որ ամէն ազգաց փախստականները ապստամբութեան կեդրոն մը ըրած են »: Օւլիցցերի բնակչաց քաջարտութիւնը և Լեւեան լեռանց գիւղերը մտածելով, ուրիշ պարագայներու միտ չի գնող մարդ մը կրնայ կարծել որ Օւլիցցերի կրնայ ինք զինքը աղէկ պահպանել. սակայն ֆրանսիացի զօրք երկու անգամ այն Լեւեան լեռներէն անցած են բնակչաց ընդդիմութիւնը յաղթելով. մէկ մը 1515 ին, Դաւանուա Լ. թագաւորին օրը, մէկ մը ալ 1803 ին, Լաբուլէն Պոնաբարդէին առաջնորդութեամբ. և այն ատենները բոլոր Օւլիցցերիք միաբան էին. և վրանիս երկրները միմեկ էին. Հիմա Օւլիցցերի մէջ երկպառակութիւն կայ, որ կառավարութիւնը հոգ չընէր միաբանելու. մանաւանդ թէ աւելի երկպառակութիւն ձգելու ճամբաներու մէջ մտած է. և արտաքին տեւութիւնները միաբան են. ուստի Օւլիցցերի հաւասարակշիռութիւնը մեծ վտանգի մէջ է:

Օւլիցցերի կառավարութիւնը կ'ուզէ բոլոր կրօնական գործերու տնօրէն ըլլալ. Ժողովուրդը, մանաւանդ հոռմականները ասոր հակառակ են. կառավարութիւնը մէկ հրովարտակով մը Ուրի գաւառին (Օրտէր քաղաքին մէկ քահանայի իր կրօնական պաշտօնէն արգելեց. քաղաքայիք հրովարտակին դէմ կեցան. և որովհետեւ քաղաքապետը կ'ուզէր կառավարութեան հրամանը ի գործ դնել, քաղաքայիք զօրք ժողովելու ելան որ քաղապետը վրանուեն: Երկու ըրածներուն պիտի նորն է. ասոր պէս բաներ շատ ըրած ըլլալով՝ Ժողովուրդին մէկ մասը կառավարութեանէն գոհ չէ:

ՊԵՆՏԻՔԱ: Այս թագաւորութեան բնակիչները այս 1850 թուին համրուեցան. և այն աշխարհագրին ցուցակէն կը հասկընամք որ՝ Պենտիքայի տեւութեան երկիրներուն մէջ անցած տարի 4.359.909 հոգի են եղեր. այս տարի՝ 4.378.402 հոգի երեք են. այս տարուան ծնածներուն համարներն է 135.105 հոգի. մեռածներն են 121.462 հոգի. և օտար երկիր գաղութներն են 5.052 հոգի. և դուրսէն այն երկիրը ետ գարծաղներն են 3.862 հոգի: Պենտիքայի այս տարի անցած տարուան 19.393 հոգի եղել են: Այս համարները լեցընելու համար՝ նոր ծնածներուն համարները մեռածներուն համեմատութեամբ կը գտնեմք 13.643 հոգի եղել բայց օտար երկիր գաղութներն ալ գուրսէն Պենտիքա երկրներէն 1.190 հոգի եղել կը գտնեմք, ըսել է որ այդքան միշտ պիտի պահի ծնածներուն եղել համարներն. որով նոյն համարները կը պահուեն. և կ'ըլլայ 12.455 հոգի, անցած տարուան վրայ այս տարի Պենտիքայի մէջ եղելներն են ամենը 19.393 հոգի. որուն վերջիցեալ թիւէն տարբերութիւնը 6.950 հոգի է. որոյ համար կը կարծեմք թէ օտար երկիրներէն Պենտիքա նոր գաղաց, և հոն նոյն տեւութեան հարստակ և սուսն տեղ ըլլալով բնիկ պենտիքացի ցուցակը անցեր են: Երկու պայտէն յայտնի Նշանակուած չէ. բայց թիւերը իրարու համեմատելը այս կարծիքին տեղի տուաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱ: Վալիֆօնիա թերակղզին 280.000 հոգի բնակիչ ունի, քանի մը հազար ալ եղել. և ոսկեփղի հանելու պարագայները միայն 50.000 հոգի են: Լեւոնայի և Վերիկայի միացեալ նահանգները գաղաց ոսկին է 13.000 միլիոն լիւրա սղեւին և միայն միացեալ նահանգները ասոնցմով կոխած և երեւան ելած ստակն է 20.000 միլիոն. իսկ Լեւոնայ ելած ստակներուն գումարը շատի կ'երթայ. և հաշուելով կը գտնեմք որ վերջագրեալ 13.000 միլիոն լիւրանոց ոսկին ժողովող 50.000 հոգիին ամէն մէկը 260.000 լիւրանոց բան ժողովրդ է այս տարի, և ոսկի հանելու սկսուած ժամանակէն մինչեւ հիմա մարդ գլուխ ժողովածին 150 միլիոն կը հասնի: Իսկ է որ՝ Վալիֆօնիայէն ոսկի ժողովուելու ըսկըսած ատենէն մինչեւ հիմա ելած ոսկւոյն քինն

է 7.500.000.000.000 լիւրա սղեւին, (որ է 7 միլիոն անգամ հինգ հարիւր հազար միլիոն):

Լ.Օ.ԳԵՅԻՆ

ՈՒՂԵՐԸ

ԱՌ ԱՄԵՐԻԿԱՍՏԻ ԵՒ ՎԵՆԵՍԷԼԱ ՍՐԲԱՋԱՆ ՀԱՅՐ ՄԵՐ
Տ. ՅԱԿՈԲ
ԱՌԱՅԵՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԶՕՆԵԱԼ ԻԴԻՄԱՑ
ԴԱՍՈՒՑ ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԶԻ
Չաւարիկ ամենայն որ անկախութեան Չաւարիկ մահացող բարի անկախ բիւրացի Այլ քոյր յայ Բարբէր զին նմարեմք նորաստեղծ Տարեւոր բերեալը վէճ Յաւիտեայ սրբաշնոյն:
Յաւարիկ հանոր աւերիս. աւագ հնազոյն Արամայ Բերեալապար նորգիտ զհնաշխոյն սիր պարտմ
Օ. ի Բարսոն գահ պայծառ պանծայ յիւր սիր պարտմ
Օ. Բարսոն ի իւր մայր լըստարեւ շէշնայի:
Հայեայ Բարսոն Այրարայ լըստարեւ շէշնայի
Օ. Բարսոն որ Բարսոն քոյր բերեալապար արգանի
Արեւիկայ ձեմա առնէն ի սորբ շաւի Տերեւեան
Ի քանալան ձեմ ձոր Բարսոնի Հայկաշնոյն:
Արեւիկայ որ Բարսոն զհնաշխոյն մեր Հայկաշնոյն
Օ. Բարսոն հնաշխոյն զարեւար յնծառնի զ Լեւոնայի մեղ
Փայեայ ի Լեւոնայ Լեւոնայ զարեւար զարեւար գերաստեմ
Տեւայ Սաւի յայայր ամա յալուս մեծի հոգնական
Տեւայ յայայր մեծ զարեւար յերեւոյնի Բարսոնի:
— Արեւիկայ սիրտ մը որ քաղաք ուրախութեամբ կը զմայլի, երբոր կը տեսնայ ու կը լսէ յայնպիսի վէճ հանձնական բարեբարութիւն, որով բարեբարող Լեւոնայի պանծալի անունը անմահ յիշատակաւ կը պայծառանայ իւր սիրելի Արեւիկայ մէջ, և բարեբարեալ ազգակցները կը պարտաւորին օրհնել և խնդրել յԱրեւիկայ անոր կենացը պահպանութիւն, և գործող յաջողութիւն:
Այս պայնիսի վէճանքն բարեբար ճանչցուածներէն մէկն ալ ստոյգ որ Տառնանց Լեւոնայի պայծառան է, անոնց առաքինութեան ապա յայնցները ամէն անգամ տեսած ենք, վասն զի իրենց հայրենական ժառանգութիւնն է Արեւիկայ բարեբարեւ, և միշտ երեւելի առիթներու մէջ իրենց ազգասիրութիւնը արդեամբ ցուցըցեր են, որով բարեբարեւ սիրող պատուական անձերուն ալ ճշմարիտ ազգասիրութեան օրինակ կուտան:
Այս օրերս արքունի վառօդապետ գերապատիւ Պոլոս ամիրայի, որ իւր եռանդուն սիրով Արեւիկայ հիւանդանոցին տեսչութիւնը 4-5 տարիէ ի վեր յանձնառու եղած է, ինչպէս որ իւր ամենա սիրելի ընտանեացը, անտարբեր կերպով ալ հոն պատասխանած հիւանդաց, անկեղց և ծերոց՝ մանաւանդ թէ 150 ի չափ որ և անտեղուց տը զայոյ ըրած խնամքը չափ չունեցաւ, վասն զի ան յետը մէկ քանի տարուան մինչեւ ներկայ շատ երեւելի տարբերութիւն ունեցաւ հիւանդանոցը. ինչու որ առաջ ընդ ամենը 260 անձ կը բուժանդաւ կէր և անոնց բաւականութիւնը հոգալու չափ ազգը իր տնտեսական կառավարութեամբ անոր ներքին և հարկաւոր պիտոյից ծախքը ճարեք էր հաւասարակոց ինքնայոժար ձեռնտուութեամբ. և որովհետեւ ազգիս որ և անխնամ մնացող տղայոց համար գարաց հաստատուեցաւ ազգային հիւանդանոցին մէջ, և անոնց պահպանութեանը համար՝ կառավարիչ, սպասաւոր՝ գործակալ՝ և պահանդէ՝ աւելցան, առաջին թուոյն վրայ կը տեսնամք որ 170 ի չափ անձինք աւելցան, (Թող զայն որ ատեն ատեն յանցաւորներ և տկարներ մանկելով ելլելով, անձանց թիւը և ծախքը կ'աճէ) որ թէ ամէն օր ուսն ուսուստ և թէ հագուստ ճարեւու մեծ ծախքի կարօտ եղաւ. բայց յոռտարով որ Արեւիկայ որդրուել մասին հանգիստը և լաւութիւնը տեսնելով՝ զանի միւրթարելու և անկարօտ ընելու կը նպաստէ, ներկայ աղքատասէր հոգաբարձուներն ալ անվէհեր սրտիւ կը ջանան. ուստի այս խօսքիս կը վիայեն մօտ ատեններս Արեւիկայ հիւանդանոցը այցելութեան գնացող, և հոն տեղի մաքրութիւնը և կարգադրութիւնը տեսնողները, ուստի այն տեղ 430 ի չափ գտնուած անձանց ամէն օրուան կերակուրը առատ և անփնայ պարտաստելով՝ և ծախքը թեթեւցընելու համար, յիշեալ աղքատասէր Վարդան ինքնայորդոր հաճեցաւ շնորհել՝ բուն

իր անձին և ընտանեացը համար տեղումն էն ու
ձիկ տրուած օրական 10 հօսայ միսը (պղպղին հի
ւանդանոցին և այս պատճառիս համար յատուկ
իւր պէտքագիրը ներկայացուց և համար և առա
տուգութիւն ինքնակալ սուլթանի (պալատի) ձեռքի աղ
քատուէր թագաւորին, որ իւր բարձրագոյն հը
րամանաւը այս խնդիրը հաստատէ, որ և ինքն ու
ղորմած արքայն բարեխնամ գթութեամբ այս շը
նորը ըրաւ ազգակից աղքատներուն, և բարձր
հրովարտակովը հաստատեց, որպէս զի այսուհե
տան շարունակ 10 ական հօսայ միսը ազգային հի
ւանդանոցին տրուի. և զի քանի մը տարի յառաջ
ալ բարեգութ արքայն իւր մարգարտութեամբը
հիւանդանոցին 15 հօսայ միս շնորհած էր, այժմ
եղաւ 25 հօսայ օրական, որով ազգիս մեծ ծան
րութիւն մը վերցաւ. ուստի մեզի մեծ պարտք
սեպելով՝ հրատարակեցինք ըստգրի միջոցաւ այս
պիտի գովելի բարեբարութեան լուրը մեր հասա
րակութեան, որ անջնջելի յիշատակ մըն է ազգիս,
և նոյն մեր գթած արքային արեգակնափայլ վե
հափառութիւնը կ'օրհնեմք միշտ, և մեր շնորհա
կալութիւնն ալ ազգովին կը մատուցանեմք նոյն վե
սեմափառ (Վերային, և կը բարեմաղթեմք որ ա
մենախնամն (Ստուած իւր ամենազօր արարել
ազնուութեան պատուական անձը՝ և իւր ազնւ
ւատեցունք գերդաստանը անսասան կենօր աշխար
հիս փառանքներէն փրկելով պահպանէ և ազգիս
բաշխէ:

— (Հայտնի է բարեմիտ հասարակութեանը որ
անցեալ տարի ցրտաշունչ սաստիկ ձմեռնային ե
ղանակին մէջ մէկ գովելի ողորմած ընկերութիւն
մը հաստատուեցաւ շնորհիւ և քանիք (մեհա
պատիւ Սրբազան Պատրիարքին և վեմափայլ ու
առատագութ Սիսաք (Վերային ի Վուսիւփու, ի
Վլանկա, ի Լէնի խափու և նոյն կողմերը շըջա
կայ թաղերը գտնուած աղքատ և չքուոր ընտան
եաց անուրս բաժնեւոր համար. ինչպէս անցեալ
տարի նոյն սաստիկ ձմեռուան տունն այս բարի և
ողորմած սովորութիւնը ի գործ դրուելով՝ աղ
քատները պատուարուեցան ի ցրտի և բարեգոր
ծութեանս պատճառ ըլլալ ազգասիրաց անգին կե
նացը օրհնող և աղօթող եղան. և այս տարի ալ
նոյնպէս ի գործ կը դրուի երկու անգամ անուրս
բաժնեւոր աղքատաց, և այս ողորմած ընկերութիւն
հաստատուն (հիման վերայ կազմելու և յարատեւ
շարունակութեամբ համար շատ երեւելի ազգասէր
անձինք յօժարամիտ ստորագիր և բաժանորդ հան
գիսացան իւրաքանչիւր զը ըստ աստիճանի ինքնա
գիր մուրհակ տալով ընկերութեանը. որպէս զի
անոնց տուած ստակին շահովը անուրս անուրս ի
պատասխարութիւն աղքատաց:

Այս բարեխառնակ սովորութիւնը իմանալով
բարձրապատիւ փոխարքային կընքապահ Պէճեմ
էֆենտին, որ իւր բարեգութ տիրոջը պէս գիւ
րագաց գովելի բնաւորութիւն մը ունի՝ յօժա
րամիտ սիրով 5000 զուռուշի մուրհակ շնորհեց
միջոցաւ յիշեալ վեմափայլ ամիրային, որ տարուէ
տարի նոյն գումարին բերած շահը 500 զուռուշ
շնորհ ըլլայ աղքատ ընտանեաց քեօմիւրի: (Յիշու
ի դիւցազնական առաքինութիւն մըն է այս, որ
տեղութեան պաշտօնատար մը կ'ընէ աղքատաց
օգտին ու բարեխառնութեանը համար:

Այս բարեգործ սովորութիւնը ամէն տարի ձը
մեռ ժամանակ երկու անգամ անխափան կատար
վելու համար հոգաբարձուներ հաստատուած են
որպէս զի ողորմելի ընտանիք նոյն ձմեռնային սաստ
կութեան ժամանակը քեօմիւրի կազմանէ նեղու
թիւն չի կրեն և ամենայն մասամբ միտմարմելով
օրհնող ըլլան առատախնամ բարեբարաց:

ՕՐԱՆՆԱԿԱՆ ԼՈՒՆԻՏ

Գեղնի ասի կրթիւն: Աստուծոյն ի հաստանի
Քրքաւ քաղաքէն Յէջըօթուա երթալու երկու
թուղիին ալ կողմը գտնուած գետինին հողը Գոռա
ըսուած նիւթով բաղկացած է: Այս նիւթս ըս
տընգանման թեթեւ և սեւագոյն հող մըն է. որ
բոյսերուն վրտուելէն և չորնալէն կը գոյանայ, և
գիւրաւ կը վառի. և շատ տեղ ալ ասիկայ փայ
տի և անուրի տեղ գործ կ'աւելն:

Այս տարուան տաքութիւնը յիշեալ ճամբա
լին Գոռա շատ չորրոյցեր էր, որուն մէկ մասը
գետինն երեսն է. բայց առաւելագոյն մասը գետ
նին տակն է, և ընդարձակ տարածութիւն կ'եր
թայ: Սեպտեմբերի մէջ մէկ օր մը որ սաստիկ
հով կար, երկաթ ճամբէն շոգեկառք անցնելով,
կառքին արագ քալելէն և չփուսէն՝ երկաթ ճամ

բէն ելած կրակի կայծերը այն չորրոյց Գոռայի վը
րայ կ'իջնան. հոյն ալ կարծարծէ. տեղ տեղ կա
պուտ գոյնով բոց փալկրալ կսկսի. բայց այն
տեղերու բնակիչները քիչուոր և անփորձ ըլլալով՝
չեն գիտեր. և ժամանակին մարերու հոգ տանող
չըլլար: Քիչ մը ժամանակ անցնելէն ետքը կը դի
տեն որ գետինն երեսը տաք է. որ սովորական չէր.
գետինն տակէն տեղ տեղ չըլծուողներ կը լըս
ուին. շատ ծառերու տերեւներ կը չորնան ու կ'ը
նան. շատ ծառեր, որոց մէջ խոշորներ ալ կային.
տապալտով (նաճախով) կտրուածի պէս գետինը
կ'իջնան:

Հասկըցուեցաւ որ գետինն տակը կրակ կայ և
ծառերուն արմատները կայրէ. ուստի տեղական
կառավարութիւնը կարգադրեց որ տեղ տեղ խո
րանկ և լայն խրաժներ բացուին: Այս կարծիքը
ստացէր, բայց գետինն տակի կրակը գտնուելէն
առաջ Յէջըօթուայի անտառը բռնկեցաւ. ար
տաքայ կարգի արագութեամբ տարածուեցաւ. և
սեպտեմբեր 29 ին գրուած տեղեկութիւն մը կը
պատմէ թէ 12 օր է որ անտառը կը վառի. և մէկ
ընդարձակ հրեղէն ծով մը դարձած է. որ օրէ օր
ալ կը տարածի: Ինչոյն պայմանութիւնը անանկ
է որ գիշերն ալ ցերեկուան պէս լայն կուտայ շըր
ջակայներուն. որ չորս գիշեր կրակին տեղէն մինչև
4 կամ 6 ժամու ճամբայ՝ գիշերը ճրագ վառելու
կարօտութիւն չի կոչ: Այն տեսարան մըն է տիւ
կայ վառմ միանգամայն և ահարկու: Նախընտ
է որ այս կրակին առաջը առնել անհնար պիտի
ըլլայ. ուստի թող տուած են որ նիւթը հատցը
նելով ինքնին մարի:

— Քաւիլը լեյոն եղող Բերան ամոր Բանդու: Գը
ռանայի խիւրա բաժնէն մէկը մէկ երկու հազար
Ֆուսի գիղելով՝ Քաւիլֆօնիտ ոսկեհանքը երթա
լու մայրով Փարիզ կ'երթայ. հոն նաւ կը բռնէ. և
այն իրիկունը որ յաջորդ օրը ճամբայ պիտի ելէր,
գիշերուանը հաց կերած ատենը իր մայրին գիտու
մը. ամէն ծովը ընկէն կ'աղբ իրեն 2600 Ֆուսի
միայնով Քաւիլֆօնիտ հասնելէր. և ստակը աւ
բող ոսկի ըրած կամար գօտիւր մէջը փաթած
ըլլալը կը պատմէ, հոն երկու գող կան եղեր. այս
լեւնուին պէս ընկելէն կը խորհին ու կ'որոշեն.
կէս գիշեր անցնելով կուգան պատկած տեղէն
կ'արթնցնեն շոգեկառքին շէս հասնիր ըսելով.
կ'առնեն երթանք քիչ մը բան ուսունք կ'ըսեն գի
նետուն կը տանին. հոն էպի աղէկ գինի կը խըմ
ցունեն մարդուն. կերակրոյն ծախքը ըսելով քանի
մը հատ հինգ ֆուսիքնոյ կը բռնեն. և կարգը կա
մոց կամոց կամար գօտիին կուգայ: Ինչոյ գողերը
ճանչցուած մարդիկ ըլլալուն՝ ոստիկանութե մար
դոյմէն ասոնց ետեւը ինկող եղեր է ինչ ընկելին
գիտելու համար. Ժիւրայիին վրտագը ծախքացած
ատենը ասոնք ինչ կ'ընէք կը ըսելով խօսքի կը
խառնուին. բանը հասկընալով գողերը կը բռնեն.
և ճանապարհորդին ալ մէկը կ'ընկերանայ մինչեւ
շոգեկառքին կայարանը: Իսկ չըլլային նէ՝ մարդը
իր շաղակրատութեան վնասը պիտի քաշէր:

— Ասիկա Բանդու: Ինկիլթէնուայի խեմքե
տին վրայ Քիւնսգըն գեղը մէկ տուն մը կը նստ
գէին: Հիւսանը (տիւրկէրին) մէկը տանը ծած
քին վրայ բանած ատենը՝ առատաղորմ ջէն (Թա
վան իշէն) մէկ աղջիկ մը գըւալը մէկ պատուհա
նի պէս ծակէ մը գըւալ հանելով հիւսը կը կանչէ
որ ըսելը մոխի ընէ. մօտերը բանող քանի մը
հիւսեր ալ կուգան մոխի ընելու: Եւ պատմածը
այս է՝ Շատ տարիէ ի վեր իր աղքատները զին
քը խնկմ ես ըսելով այս բարձր սենեակին մէջը
գոցեր են. և պատճառը այն է որ հայրը մեռած
ատենը իրեն շատ ստակ ձգած է եղեր կոտակաւ.
և այս ստակը իրեն տրուի նէ՝ ուրիշ ժողովներ
ըսեն քիչ կը մնայ եղեր: այն առատ ժողովներ
թիւնը իրենց մէջը բաժնէրու համար այս հնարքը
գտեր են: Հիւսները իրենց խնայածին վրայօք տան
տիրոջը և մեջններուն բան չիմացուցած՝ իրիկու
նը գործերին լրմնալէն ետքը չիտակ դատաւոր
ներուն կ'երթան հասկըցունելու: Իսկ շուտ մը
մարդ կը խրկեն խեղճ աղջիկը այն տեղաց կը հա
նեն. և տարիներով հոն գոյուած մնալէն թէ որ
մարմաւոր կամ մտաւոր հիւանդութիւն մը պա
տահած կայ նէ գարմանելու համար բժիշկ և պա
հագան ալ կը յատկացունեն. և ասանկ առանց դա
տաստանի բանտարկութեան պատճառը ինչ ըլլալը
քննութեան տակ կը ձգեն:

Պռանայի հասարակարկութեան հետ մէկ
տեղ երեւան ելած գէշութիւնները հասարակաց
սիրտը ահագողով լեցուցին, և հասարակարկ
սովութեան մարդոց շատը այդ չարագործներուն վա
խէն ինչ ընկելէն չի գիտնալով շուարած մնա
ցած էին: Իրամտան (պուռսի) լոմայափոխերն
ալ հասարակաց ասանկ սասանութեան իրենց շահ մը
հանելու ակնկալութիւն ունենալով եղած գէշու
թիւնը ինչ աստիճան էր նէ անկէց շատ աւելի կը
ցուցնէին: Երբ որ լեւին որ այս ինչ մարդ խեղ
մը ստակ ունի եղեր և մէկ լոմայափոխ մը տուէր
է, այն ստակը կտրել տալու համար ձայն մը կը
հանէին թէ Փռանայի կառավարութիւնը այս
ինչ տեղութեան հետ կ'աւելն ունի, և այս բանս
հաստատուելու համար շուտ ու շինծու թուղթեր
և լուրեր կը հրատարակէին: Այն ժամանակը ըս
տակ պահ տուող մարդը կը վազէր գրամատունը
կ'երթար. սուած ստակին ապահովութեանը հա
մար առած մուրհակը առաջին կը նետէր. այս
ինչ լոմայափոխին քովը սա մուրհակով պահան
ջած ստակ քանի կ'ընդունէր ըսելով սակաւ
կուլթեան կը նստէր. և խիստ վար գնով կտրե
լու և թուղթը ստակ ընելու կտրիպուէր: Հետեւ
ւաբար կուոյ ժամանակ ստակին յարգը շատ կը
պօղկէր: Երկու շատ գէշ բան մը ըլլալուն հա
մար՝ Փռանայի աղքային օրհնողաց ժողովը մօտե
լլա կարգադրութիւն մը հանեց. որով գրամա
տան անցած գրուած լոմայափոխները չեն կրնար
սակեց ետքը կտրելով ստակ վճարել:

— Առաջ տեղութիւնը մինչեւ հիմա չէր թու
ղուր որ ուրիշ տեղութեան երկիրներէն շուտաւ և
ապա և ուրիշ ասոնց նման գործուած բանին իր
երկիրը բերեն և ծախեն: Երկու ուրիշ տեղութե
անց երկիրներէն ասոնց պէս ապրանք իր եր
կիրը մանրու համար աղատ նաւահանգիստ թու
ղած էր: (Ստեպա և ուրիշ քանի մը ծովեղերաց
տեղեր. որ ասանկ բաներ միայն այն տեղեանքը
կը ծախուէին, հիմա առաջ տեղութիւնը իւր
բոլոր երկիրներէն այս արդէքը վերցուց. և ու
րիշ տեղութեանց երկիրներուն բեքերն ու ար
քաններն ալ ասկէց ետքը Պռանայի տակն
կազմը պիտի կրնան ծախուիլ, և զըսէն հոն հա
տած ապրանքներուն մաքան ալ շատ պիտի թեթե
նայ:

— Ի հաստանէն Քրքաւ և Քրքաւային ի
հաստան իրկուած ինչքերուն համար ի վաղաց
հետեւ յատկացած մաքոր հիմա վերցուած ըլլալով՝
ասկէց ետքը այն տեղերէն անուրուելու և գորս
հանուելու ինչքերուն համար մաքս բարձրովին պի
տի չառնուի:

— Յիշեմէնի տեղութեան երկրին մաքոր բու
լորովին վերցած ըլլալով, Լաքապի ցամաք գա
ցած ինչքերը, լաթեղէն և շաբար և ուրիշ բաներ
Պէճեմայի երկրէն անցնելով, Պէճեմայի կատակա
րութիւնն ալ կ'աղէ շաբարին մաքոր վերցնել. և
այս բանիս համար Յիշեմէնի տեղութեան հետ
խօսք ընելու վրայ են:

— (Հայտնի է որ թղթէ գրամները որ շահով
հասարակութեան ձեռքը կը պտուէր, 50 զուշու
ցէն վար չէին ըլլար. և առաւտուրի մէջ բաւա
կան նեղութեան պատճառ կ'ըլլար ասիկայ: Կառա
վարութիւնը հասարակաց այս երեսէն քաշած նե
ղութիւնն ալ վերցնելու ուղեով անօրինեց որ 20
զուռուշնոց թուղթեր ալ ելեն. և այս թուղթե
րը առանց շահու առնուին տրուին: Այս 20 զու
ռուշնոց թուղթերը 10.000.000 զուռուշի կամ
20.000 քէստ ստակի պիտի ըլլան. և շահով թուղթ
թերէն ալ 20.000 քէստ ստակի թուղթ ետ պիտի
առնուի հասարակութեան ձեռքէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳՐԻՍ

Պրոսպեկտ Գլխանի

Չամաճիւն:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՏԳԱՐԱՆԻ ԵՌԱՀԱՆՈՒՄԻ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵՆ

Ի ՎԵՐԻՐ ԻՆՆ